

A Kobra harapásai

„Az erőszaktörvény be nem tartására
a szeretettörvény kötelez.”
(Részlet A törvény c. versből)

Az Állami Népeességnyilvántartó Hivatal (ÁNH) számítógépes adatfeldolgozással foglalkozó munkahelyet telepített a börtönben. Nagy érdeklődéssel ültünk be a rabóba, amely K. Marci Jehova Tanúbarátunk gyors és vagány autóvezetésének köszönhetően hamar kivitt minket Robozba. Alapos gonddal elkészített irodai termeket találtunk. Az asztalokon terminálok sorakoztak, ezek vastag kábeleken egy nagy központi számítógéphez voltak csatlakoztatva. A munkáltató kedves, megnyerő tekintetű fiatalember volt. Elmagyarázta a ránk váró munka elméleti részét, majd mindent a gyakorlatban is megmutatta. A lakosság lakcímváltozásainak adatait kellett rögzíteni a számítógépen. Hosszú számsorokat és kódokat bepötyögni a gépbe a lehető leggyorsabban és lehetőleg hibátlanul. Mindenki kapott egy vastag köteggel ezekből az űrlapokból, és megkezdődhetett a munka. Miután végeztünk az előttünk levő mennyiséggel, az űrlapokat továbbadtuk egymásnak, így még egyszer rögzítésre kerültek az adatok. Amikor nem ugyanazt a karaktert ütöttük le, a gép hangjelzéssel jelezte a hibát. Miután a helyes adat rögzült, át lehetett térni a következő lapra. Jó munka kellemes környezetben, és ami a lényeg, nagyszerű kollégákkal, ugyanis néhány Jehova Tanúval és balesetes elítélttársal együtt dolgozhattunk: Lici, Jani, Tanci, Szevi, Jancsi és én. Lakhelyünk a régi otthonom, a IV/4-es zárka lett. Hamar otthonossá vált mindannyiunk számára, mondhatnánk „paradicsomi” állapotba kerültünk. Délutánonként ide sietett Józsi is, mivel ez a zárka lett a mi „sásfészünk”.

A IV/4-es zárka kiemelkedett a többi cella közül, olyan legendás hely volt. Nem őrzött egykor hírhedt gyilkost, vagy később kiemelt szerephez jutott kommunista „elvtársat”, legalábbis nem volt tudomásunk ilyenről. Talán emberemlékezet óta mindig főként Jehova Tanúi laktak. Nagyon ügyeltek arra, hogy mindig lakja valamely vezető Tanú, mivel olyan titkos helyek voltak

kialakítva ebben a zárkában, ahol „tekintélyes” mennyiségű tiltott irodalmat rejtegettek. Úgyesen álcázták a „raktárt”, nem tudtam én sem, hogy hova tünteti el a felelős azt a vasok mennyiségű anyagot. Igaz, nem is kutattam. Tiszteletben tartottam dolgaikat, vallásukat, életvitelüket, még ha nem értettem is egyet velük jó néhány dologban.

Zs. tanár úr volt ekkor már ennek a szintnek a nevelője. Ismert ő minket nagyon jól, és a maga módján tisztelt, elfogadott minket. A mackó külsejű emberben érző szív dobogott. Különös nevelő volt. Óvatosan kellett viselkedni vele.

Úgy közeledtem mindig feléje, hogy igazából ne csökkenjen a közöttünk levő távolság. Úgy gondoltam, kritikus, éles szituációban hátat fordítana nekünk. Túl szép volt minden ahhoz képest, amit eddig megéltünk. Nem sokáig örülhettünk ennek az idilli állapotnak. Valaki felhívhatta a parancsnokság figyelmét erre a zárkára. Egyik délután megjelent Kobra (Sz. főhadnagy, parancsnokhelyettes), és szétköltöztetett minket a szinten, Jancsit pedig fogdára vitette levelezési szabály megsértése vétsége miatt.

A kilences zárkába kerültem Tancival. Sem mi, sem e zárka lakói nem örültek ennek a kényszerű együttlétnek. Eddig szigorú rend volt jellemző a zárkák összetételére. Egy cellában azonos munkabrigádok tagjai laktak, de ettől kezdve felborult a megszokott rend. Gazdasági szállítók laktak ebben a zárkában, de már nem olyan jó emberek, mint annak idején, amikor Imi volt az írnökük.

Jó, hogy ketten vagyunk, gondolhattuk Tancival, így valamivel könnyebb az átállás, az elfogadás és az elfogadtatásunk. Belépve a cellába, nem láttam el az ablakig, olyan tömény cigarettafüst fogadott. Egy-szerű, szemmel láthatóan igénytelen emberek ücsörögtek ágyukon. Az „írnök urak” ezen túli jelenléte némi zavart keltett a zárka megszokott életében. Kobra átrendezte a fogházat.

Valószínűleg nem olvasta főnökének a makarencói elvre épülő

nevelési koncepcióját. Egész napos együttlétük alatt önmagukat „kezeltek”, fegyelmezték az elítéltek. Könnyebb volt betartatni a szabályokat, és figyelemmel kísérni a rabok mindennapjait, ha azonos munkabrigádok egyazon zárkaközösséget is alkottak. Ezen a szárnyon lakott Józsi is, akivel így többet tudtam együtt lenni. Józsi már régen kivívta a tiszteletet zárkájában, így inkább ott tartózkodtam többet, vagy a folyosón, mint a sajátomban. A munkahelyen is nagyon megváltozott a helyzet. Kobra vérszemet kapott, egyre sűrűbben jelent meg és tartott ellenőrzéseket. Ennek senki sem örült. Félt a ránk vigyázó smasszer, stresszben volt a munkáltatónk, és szabályosan rettegték elítélttársaink is. Ezért a megváltozott helyzetért minket tartottak felelősnek, és ezért nagyon haragudtak ránk.

Kobra lecsapott Licire. A beszélőjén barátunkat egyik paptestvére látogatta meg, aki engedélyezett kapcsolattartója volt, de papi mivoltáról addig nem volt tudomása a börtönvezetésnek. A beszélő folyamán váltott néhány szót Gáborral is. A hadnagy észrevette az esetet, és jelentette feletteseinek. Kobra lehetőséget látott a dologban, és elkezdődött Lici kálváriája. Fegyelmik, büntetések sorozata vette kezdetét. „Kapcsolattartó kilétének elhallgatásáért” kapott először fogdabüntetést, majd áthelyezték a Kőfembe fizikai munkára. Figyeltette az embereivel, személyesen ellenőrizte felszereléseit, kereste az esetleges hibákat, amelyeket felhasználhat ellene. Igyekeztünk körülvenni testvérünket szeretetünkkel, sokszor kerestük zárkájában, s ezt bizonyára jelentették az emberei Kobrának. Egyik nap megjelent az ÁNH-ban, és hipist [motozást] tartott. A késemet, amely a kenyér szeletelésére sem volt alkalmas, elkobozta, mondván, hogy túl éles. Félreállított minket – katolikus fiúkat – a többiek közül, és undorító, kaján mosolyával az arcán kijelentette, hogy ezentúl ő lesz ami nevelőnk. Majd megkérdezte, hogy örülünk-e neki?

Megpróbáltam közömbös arckifejezést mutatni, amikor mellettem Tanci kellő hanyagsággal odavágta neki, hogy: „nem különösebben”. Tetszett testvérem csípős megjegyzése, s én is elengedtem egy kihívó mosolyt egyfajta jelzés gyanánt, hogy ha kell, mi felvesszük a kesztyűt.

Kobra a civil világban átlagos senki lett volna. Alacsony, vékony testalkatú, gyenge fizikumú, és olyan „tenyérbe mászó” képű, jellegzetesen „Na majd én megmutatom” figura volt. Viszonylag rövid idő alatt tornászta fel magát a második parancsnokhelyettesi rangra. Valószínűleg „jó hátszele” volt. Igazából nem sok rátermettsége volt a nevelői „munkakör” betöltéséhez. Ez irányú tanulatlanságát hatalomgyakorlással igyekezete pótolni. Félelmet kelteni és a megszerzett félelemérzést fenntartani, talán ez lehetett hatalomra törő célkitűzésének vezérfonala.

A megfelelő útvonalakon jeleztük a kinti testvéreinknek, hogy miként bánnak velünk. Természetesen megkaptuk a megtorló intézkedéseket. Kobra újabb harapása megint Licit sebezte meg. Testvérünk tiltakozó leveleket írt, amelyek felbőszítették a főhadnagyot. Az elítéltek számára egyetlen jogorvoslási lehetőség az ügyészi meghallgatás volt. Lici élni kívánt ezzel a „jogával”. Kobra ezt kihívásnak tekintette. Elrejtett testvérünk szekrényében tiltott tárgyakat: egy kést és egy szexképet, amiket természetesen diadalmasan ő fedezett fel. Így már volt indoka, hogy barátunkat újból fogdába zárassa. Tartva kinti testvéreink reagálásaitól, a beszélőn odaültette mellénk embereit „fülelőnek”, hogy ne tudjunk üzenni. Bizony nagyon kellemetlen úgy társalogni szeretteinkkel, hogy minden szavunkat hallja egy illetéktelen személy. Persze túljártunk főhadnagyunk okosnak hitt eszén úgy, hogy valamely szabaduló elítélt, akivel személyes jó kapcsolatot tartottunk együttlétünk alatt, kivitt magával egy levelet, és egyszerűen a postai úton eljuttatta hozzátartozóinkhoz. A minket ért jogtalanságokról beszámolt a Szabad Európa Rádió. Kobra – ahogy fogságba esett névadója – harapdált összevissza, és z nélkül, de a sebek, amelyeket rajtunk ejtett, csak erősítették „immunrendszerünket”.

Az ügyészi kivizsgálási folyamat „lassúsága” elég esélyt adott a parancsnokságnak az ügy „kellő megoldásához”. „Önkényes megfázás”

fegyelemsértésért csomagmegvonás büntetést kapott testvérünk. Az orvos – Kobra utasítására – nem találta kellően betegnek Licit.

Testvérünk ezek után a munkahelyéről próbált levelet kijuttatni. Elcsípték a levelet, és ezért tíz napra fogdába zárták. A sorozatos fegyelmi sértések miatt – amelyek természetes velejárói voltak ennek az ügynek – maga az ügyész figyelmeztette határozottan, hogy változtasson magatartásán. A Licit ért sorozatos jogtalanságok, aljasságok miatt Jani is kért katonai ügyészi kihallgatást. Úgy gondolta, támogatnia kell a barátját. Ha lehetősége lesz, elmondja az ügyésznek a testvérünket ért „szemétségeket”. Mivel a munkánk nem tartozott a nehéz fizikai munkakörökhöz, társadalmi munkavégzésekre is köteleztek, amit a mi sanyargatásunkra kiképzett ügyeletesek előszeretettel hajtottak velünk végre. Az egyik ilyen alkalom volt, amikor az ÁNH legénységét felsorakoztatták a központi ügyeleten abból a célból, hogy takarítsanak velünk az átadásra váró VI. épületben. A munkavégzést irányító ügyeletes megdöbbenésére mi nem indultunk el a többi munkatársunkkal. Megtagadtuk ezt a munkát, mondván, hogy lelkiismereti okokból nem vagyunk hajlandók börtönt építeni. Amíg az épület nem üzemel, mi semmilyen munkát nem végzünk benne. Hívták a parancsnokot. A helyettese jelent meg, s mivel látta kitaró makacosságunkat, az ebédlőhöz vezető utat söpörtette fel velünk. Jehova Tanú kollégáink rosszallásuknak adtak hangot, hogy mi bajunk van a börtönépítéssel, amikor ők örömmel végezték, kialakítva olyan helyeket, ahova majd hittestvéreik elrejtethetik tiltott irodalmaikat.

Valamelyik ügyeletes vamzer hívhatta fel Kobra és kollégái figyelmét könyvtárbeli tartózkodásainkra. Ugyanis utánanézték, hogy milyen könyveket is olvasunk a könyvtár állományából. Rendes volt a könyvtáros, mert kiszivárogtatta, hogy az általunk olvasott írók könyveit begyűjtik és elzárják. Gyorsan összeszedtük – amit sikerült – a számunkra fontos művekből. A vastos könyvek elrejtéséhez egyetlen megfelelő hely kínálkozott, a hosszú folyosón levő kultúrterem szellőzőcsövének teteje. A könyvek elrejtésének végrehajtásához összehangolt tevékenységre volt szükségünk. Kiosztottuk a feladatokat magunk között, és ugrásra készen vártuk, hogy csak mi maradjunk a

teremben. Miután rabtársaink kimentek, munkához láttunk. Együnk megfogta a kilincset, hogy ne tudjanak benyitni. Villámgyorsan a szellőzőcső alá került valamelyikünk. Az asztal tetejére feltett székre tornászügységgel felállt, és a feldobott könyveket elrakta úgy, hogy a terem egyetlen pontjáról sem lehetett látni. Majd másodpercek alatt minden visszakerült megszokott helyére, és folytattuk az akció előtti tevékenységeinket. Ha valakinek szüksége volt valamelyik elrejtett könyvre, szólt, és hasonló módon előszedtük a kért kötetet. Kénytelenek voltunk kemény küzdelmet vívni az „elítélt-smasszerekkel” (azaz smasszeri feladatokat ellátó elítéltekkel). Kobrától való félelmükben néhányan az általánosnál keményebben bántak velünk.

Izgalmas számháborúba keveredtünk. Sajnos kevés „fa” akadt, amely mögé bújhattunk. A kultúrtermekben, a könyvtárban, az udvaron és egymás celláiban hamar ránk találtak, és elvittek intézeti fenntartási munkavégzésre, mivel a társadalmi munkára való felszólításainak nem tettünk eleget. Az adott hónap utolsó negyedében „lázán” megtagadhattuk a társadalmi munkára történő kivonulást – „Teljesítettük a kötelező harminc órát!” felkiáltással. A nevelő írnok feladata lett volna az elítéltállomány társadalmi munkavégzésének idejét számon tartani. Ez lehetetlen feladat volt. Ezt igyekeztünk kihasználni. A „gyenge karakterű” ügyeletesek esetében sikerrel jártunk, de a keményekkel szemben hatástalan védekezés volt. A takarítást végre kellett hajtania. Ha nem társadalmi munkaként, akkor intézeti fenntartási tevékenységként. Így a „zsványok” zárkaiban voltunk kénytelenek elbújni a kötelező takarítások elől. A reggeli munkára való kivonulásunk előtti félórányi nyugalomban, amelyet a nyüzsgő zárkában megtalált mozgolódásmentes szigeten, az ablak melletti asztalnál töltöttem, egy stokin ülve Villon verseit olvastam.

A hétvégi napokon délután kettő és négy óra között csendes pihenő volt. Ilyenkor elnémult a zajláda is. A táborban visszafogott nyugalom lett úrrá. Nagyon sokan szundikálásra adták fejüket, néhányan csendes elfoglaltságot találtak maguknak (leveleket írtak, rajzolgattak, olvastak, játszottak). Ha az időjárás engedte, ilyenkor az udvaron beszélgettünk. Amikor az épületeken belül kényszerültünk tartózkodni,

többnyire egyéni tevékenységeinkkel töltöttük el a csendes pihenő idejét. Néha ilyenkor vívtunk sakkjátzmákat Józsvival.

Amikor egy nap leforgása alatt többünknek kellett áttanulmányoznia a heti irodalmat, beosztottuk az

írás útvonalát. Amikor zárkázás-kor került hozzám az anyag – azzal, hogy reggel tovább kell adnom –, az éjszakai lehetőséget kellett igénybe venni. Csak a mellékhelyiségben volt mód a világítás használatára. A Tanú zárkatársak mindig ilyenkor

olvasgatták tanulmányaikat, vagyis sorba kellett állnom. Igyekeztem ébren tartani magam, amíg alkalmas időpont nem kínálkozott az olvasásra.

Habos László

„Szívbjaj”

Szégyen. Megsemmisülés. Szétmar mindent. Elbujdosás (elcsépelte), de hová? A test igen, behúzódik valahová, ahol nem látják. A lélek? Összeku-rodik, de elbújni nem tud. Szégyen mások előtt. Rossz. A legrosszabb – szégyen magunk előtt.

*

Az utazási prospektusok szétdobálva heverték a dohányzóasztalon. A színes tengerparti képek hívogatóak voltak. Csupa mosolygós ember nézett a kamerába, a háttérét sokszintes, modern szállodák adták. Emma ingerülten beletúrt a kupacba, karján karkötők csörrentek meg.

– Miért nem lehet már végre eldönteni, hogy az idén hova megyünk!? – gondolta bosszúsan.

Minden évben ez van. Hajtanak, robotolnak a vállalkozásban, s aztán olyan nehezen jön össze a nyaralás. Pedig hála Istennek, pénz, az van rá. Persze ő már nem is menne akárhová. Tavaly is megmondta Lalinak kerek-percec, hogy csak öcsillagos-ba és all inclusive-ba.

Felállt, és indult kifelé a hatalmas nappaliból, amikor megcsörrent a telefonja. Felkapta. Átfutott a gondolat az agyán, hogy ha Lali hívja, kész tények elé állítja. Az idén Jordániába mennek. Meg se nézte a kijelzőt, ezért meglepődött, amikor egy határozott női hang szólt a telefonba:

– Jó napot kívánok! Az Alkony szárny Idősek Otthonából a főnövér vagyok. Tarainé?

– Igen – válaszolt Emma, s ebben a pillanatban eszébe jutott a Mama. Talán nem fizettek be valamit? – Mi a baj?

– A Mama nagyon nyugtalan, s mindenképpen látni szeretné Önt. Mikor tudna bejönni Hozzá?

– Hogy-hogy mikor? Most semmiképpen nem, készülünk nyaralni, majd utána.

– Kedves Tarainé, ez egy óracska, s a Mama biztosan megnyugodna. Három hete nem látta Önt.

A főnövér hangja szemrehányó volt. Emma ideges lett:

– Na, ez már sok! Havi 150 ezerért még számon kér engem? Mégis hogy képzeli?

– Én nem kérek számon semmit. A Mama valóban jó helyen van azért a 150 ezerért, de tudja, egy kézfogás, egy simítás az arcon többet érne.

– Jó, jó, ne papoljon, beugrom még az utazás előtt.

Emma letette a telefont. Fel volt háborodva. Nem elég, hogy Lali ilyen bizonytalan az úti célban, még ez is. Nem csoda, hogy állandóan ideges. Mindig van valami. Tényleg be kellene ugrani az Otthonba. Most mindenesetre fodrászhoz indult, és el is megy. Ott majd ellazul, ahogy masszírozzák a fejét.

Telefonált Lalinak, hogy Jordánia. A férje persze egy tárgyalás kellős közepén volt, ráhagyott mindent. Tessék, a fodrász után neki kell beugrania az utazási irodába. Ezek nem olcsó utak, hely lesz. Három nap múlva már ülnek a repülőn. Itthon hagyják a gondokat, az alkalmazottakat, az APEH-et, mindent.

A fodrász tényleg mennyei volt. Felfrissülve lépett ki a szalonból, és a tennivalókon gondolkodott. Ekkor eszébe jutott az a kellemetlen főnövér az Otthonból. Jobb, ha most bemegy. Ahogy leparkolt a Mercivel, rájött, hogy nem hozott semmit. Nem baj.

A Mama szobájában be volt sötétítve, az éles, bántó napfényt kizárták.

Emma belépett, és látta, hogy a Mama alszik. Odament az ágyhoz, és nézte azt a kicsi testet a takarók alatt. Két keze, mint két törékeny gally, amelyeket egy szélroham el is törne. A lélegzetét alig lehetett hallani. Szinte csak pihegett. Az arca nyugodt volt, áttetsző bőre még mindig szép volt. Az emlékek betöltötték a szobát. Emma gondolatai végigvágattak a gyerekkoron. Visszagondolt sok mindenre, s valami szorító, furcsa érzés kerítette hatalmába. A gyomrából indult, de igazából semmi köze nem volt a gyomrához. Olyan erős érzés volt, hogy le kellett hajtania a fejét, hullámokban tört rá. Az arca égett, mintha lázas lenne.

Az alvók mindig megérik, ha nézik őket. A Mama kinyitotta a szemét, s rögtön meglátta az ágnál tétován álló lányát. Hálás mosoly ült ki az arcára. Nem szólt, de lelkének boldogsága látszott rajta.

Emma odahúzott egy széket, leült, s kezébe fogta azt a két kis törékeny kezet, s belepillantott azokba a végtelenül hálás szemekbe. Nem értette, mi történik vele. Most nem gondolt Jordániára, a vállalkozásra, a pénzre, semmire. Csak egy dolog uralkodott el rajta egyre jobban: az a végtelen szorító érzés, amely szavak nélkül is földbe döngölte őt.

Szvitil Ila